

Nr 223.

Ankom till riksdagens kansli den 18 juni 1946 kl. 4 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till utbildning av tandläkare m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkt 80 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 januari 1946) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1946/47 beräkna

dels till Tandläkarinstitutet: Avlöningar ett förslagsanslag av 469 000 kronor,

dels till Tandläkarinstitutet: Omkostnader ett förslagsanslag av 203 000 kronor,

dels ock till Anordnande av utbildning för tandtekniker ett reservationsanslag av 40 000 kronor.

I propositionen nr 241 har Kungl. Maj:t sedermera, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 12 april 1946, föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av chefen för ecklesiastikdepartementet angivna ändringar i personalförteckningen för tandläkarinstitutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47;

2. godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för tandläkarinstitutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47;

3. till Tandläkarinstitutet: Avlöningar för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 624 000 kronor;

4. till Tandläkarinstitutet: Omkostnader för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 298 000 kronor;

5. till Tandläkarinstitutet: Nyanskaffning och underhåll av utrustning för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 106 000 kronor;

6. till Provisoriska anordningar för tandläkarutbildning för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 222 000 kronor;

7. till Anordnande av utbildning för tandtekniker för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 47 100 kronor;

8. till Uppförande av ett tandläkarinstitut i Malmö för budgetåret 1946/47 å kapitalbudgeten under rubrik Statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor;

9. till Utrustning av ett tandläkarinstitut i Malmö för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft
dels en inom första kammaren av herrar *Holmbäck* och *Björck* väckt motion (I: 337), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta,

1. att den nuvarande fyraåriga studieplanen bibehålles oförändrad under ytterligare ett antal år; revision av densamma borde sedan ske med stöd av erfarenheter, vunna vid det nya moderna institutet,

2. att nya institut skola inrättas i Göteborg och Malmö för högst 50 studerande per år,

3. att dessa institut skola få en fullt självständig organisation med tillräcklig lärarstab,

4. att det första institutet skall förläggas till Göteborg samt att därvid förordnandet av lärare och anskaffandet av utrustning omedelbart skall igångsättas,

5. att institutet i Malmö skall planeras så att det kan börja verka höstterminen 1947,

6. att acceptera de för staten fördelaktiga anbud om byggnadsteknisk inredning av lokaler, som gjorts av de kommunala myndigheterna i Göteborg respektive Malmö, för att på så sätt ytterligare provisorier i Stockholm skola kunna undvikas;

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *Sjödahl m. fl.* (I: 338) och den andra inom andra kammaren av herr *Carlsson* i Bakeröd *m. fl.* (II: 517), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta,

1:o att ett av de nya tandläkarinstituten skall förläggas till Göteborg;

2:o att bemyndiga Kungl. Maj:t att uppgöra ett skriftligt avtal med Göteborgs stad i huvudsaklig överensstämmelse med stadens erbjudande; samt

3:o att hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt förslag om för ett tandläkarinstitut i Göteborg erforderliga anslag;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Svedman* och *Håstad* väckt motion (II: 518), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta,

1:o att förberedande (propedeutisk) kurs i tandkirurgi skall givas under 1947 i provisoriska lokaler i Malmö;

2:o att nyssnämnda undervisning i tandkirurgi skall handhavas av lärare i professors ställning; och

3:o att undervisningsåret i de provisoriska lokalerna skall vara helt organiserat som ett första år vid det nya permanenta tandläkarinstitutet

och lärarpersonalens anställningsformer bestämmas vara de för de permanenta institutionerna gällande.

Beträffande motiveringen för de motionsvis gjorda yrkandena hänvisas till motionerna I: 337, I: 338 och II: 518.

I. Inrättandet av ett nytt tandläkarinstitut.

A. Inledning.

Med hänsyn främst till folktandvården har ett trängande behov uppstått av en ökad utbildning av tandläkare. På grund härav beslöts år 1943 omorganisation av tandläkarinstitutet, varigenom dess examinationskapacitet ökades från omkring 90 till 120 tandläkare om året. Denna ökning har sedermera icke ansetts tillräcklig. Med hänsyn härtill föreslogs i *propositionen 1945: 381*, att riksdagen skulle besluta, att å plats, som framdeles bestämdes, skulle uppföras ett nytt tandläkarinstitut med en årlig examinationskapacitet av omkring 80 tandläkare, avsett att tagas i bruk från och med den 1 januari 1948. Avsikten var därvid att det nuvarande tandläkarinstitutets examinationskapacitet samtidigt skulle nedbringas till högst omkring 80 nya tandläkare om året.

Riksdagen framhöll i sin skrivelse 1945: 602, att riksdagen i likhet med departementschefen ansåge ett examinationsbehov av 180 nya tandläkare om året icke för högt beräknat. Snarare torde man enligt riksdagens mening hava anledning räkna med att denna beräkning vore hållen i underkant. För att tillgodose önskemålet om att nedbringa examinationskapaciteten vid det nuvarande tandläkarinstitutet till högst omkring 100, men i främsta rummet för att avhjälpa den akuta bristen på tandläkare för folktandvårdens behov syntes det riksdagen uppenbart, att ökade utbildningsmöjligheter på här ifrågakommande område med det snaraste borde anordnas. Riksdagen hade vid sin prövning av förevarande förslag — med hänsyn främst till det framtida behovet av tandläkare — kommit till den uppfattningen, att övervägande skäl talade för att två nya institut upprättades, och hade därför i princip fattat beslut därom. Emellertid torde det — i första hand på grund av förefintlig brist på lärarkrafter — icke låta sig göra att samtidigt igångsätta utbildningen vid båda de nya instituten. Riksdagen ansåge därför, att till en början i enlighet med Kungl. Maj:ts föreliggande förslag å plats, som framdeles bestämdes, borde uppföras ett nytt institut, avsett att tagas i bruk från och med den 1 januari 1948. Då det ur ekonomiska synpunkter — enligt vad riksdagen inhämtat — torde ställa sig förmånligare med anordnande av ett institut med en årlig examinationskapacitet av 80 i stället för 60 tandläkare, ansåge riksdagen, att institutet borde planläggas i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag. I detta sammanhang ville emellertid riksdagen framhålla, att det ur olika synpunkter vore till fördel för såväl un-

dervisning som forskning, att institutet icke tilltoges för stort. Den årliga examinationskapaciteten syntes riksdagen därför böra bliva högst 80 tandläkare. Vid sitt bifall till Kungl. Maj:ts förslag om att institutet planerades för utbildning av 80 tandläkare årligen hade riksdagen även beaktat nödvändigheten av att åtgärder snarast vidtoges för ett avhjälpande av rådande allvarliga tandläkarbrist. Sedan detta nya institut tillkommit och så snart tillgång på lärarkrafter och övriga på frågan inverkan omständigheter gjorde det möjligt, syntes ytterligare ett tandläkarinstitut böra uppföras å plats och med den examinationskapacitet, som framdeles kunde komma att bestämmas. Under återopande av vad sålunda anförts anmälde riksdagen härefter, att riksdagen beslutat bland annat, att två nya tandläkarinstitut skulle inrättas å platser, som framdeles bestämdes, samt att det ena av dessa institut skulle uppföras med en årlig examinationskapacitet av högst 80 tandläkare och avsett att tagas i bruk från och med den 1 januari 1948.

Departementschefen framhåller nu inledningsvis, att, för att ett nytt tandläkarinstitut i enlighet med statsmakternas beslut skulle kunna stå färdigt till den 1 januari 1948, byggnadsarbetena måste påbörjas redan under innevarande år. Ett omedelbart ställningstagande i fråga om förläggningssorten för institutet och dess närmare utformning vore sålunda erforderligt. Vidare måste anslag till bygget och till utrustning av institutet beviljas.

I detta sammanhang har departementschefen erinrat, att jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 10 augusti 1945 en från 120 till 140 utökad kurs tandläkarstuderande intagits höstterminen 1945, samt att riksdagens nyssnämnda beslut jämväl innebar, att i januari 1946 finge intagas ytterligare 40 tandläkarstuderande, som till studier för tandläkarkandidatexamen (1 år) skulle hänvisas till kurser, förlagda till medicinska fakulteten i Lund. Sistnämnda studerande skulle, efter avslutade prekliniska studier, under år 1947 fortsätta sin utbildning i Göteborg eller Malmö, där en undervisning, motsvarande andra året av tandläkarutbildningens studieplan, skulle provisoriskt anordnas. Från och med vårterminen 1948 skulle dessa studerande liksom en del av de höstterminen 1945 intagna mottagas i det nya tandläkarinstitutet. Detta innebure, att det nya institutet måste stå färdigt vid början av år 1948.

B. Frågor rörande tandläkarutbildningens organisation m. m.

1944 års tandläkarutbildningssakkunniga, vars den 28 januari 1946 avgivna betänkande, del I (stat. off. utr. 1946: 12) ligger till grund för nu förevarande proposition, ha avvisat tanken, att för tandvård av enklare beskaffenhet skulle utbildas tandläkare med lägre utbildning än den nuvarande. De ha ansett lämpligast, att tandläkarutbildningen alltjämt sker i stort sett efter nuvarande linjer.

Departementschefen anför beträffande detta spörsmål följande.

Allmän enighet synes råda om att tandvårdsbehovet icke bör tillgodoses med anlitande av självständigt och på eget ansvar verksamma tekniker och plombörer eller av tandläkare med differentierad utbildning. Ej heller har tanken på ett allmänt utbildande av tandläkare enligt den s. k. stomatologlinjen vunnit något stöd. Förutsättningar anses vidare icke, åtminstone för närvarande, förefinnas för att bygga tandläkarutbildningen på en för blivande läkare och tandläkare gemensam, förkortad medicine kandidatexamen. I stället har allmänt förordats eller förutsatts, att tandläkarutbildningen även i fortsättningen skall vara ordnad på principiellt samma sätt som hittills. Jag ansluter mig till denna tanke.

Det är emellertid uppenbart, att tandvårdsutövningen även innefattar en mängd behandlingsåtgärder, i vilka tandläkaren med fördel kan biträdas av lägre kvalificerade medhjälpare, särskilt tandtekniker. I ganska stor utsträckning stå redan nu dylika hjälpkrafter till förfogande. Ej minst med tanke på folktandvården är det av vikt, att den tillgängliga tandläkarkåren utnyttjas effektivt. Dylika hjälpkrafter synas därför böra i så stor utsträckning som anses möjligt anlitas för att från tandläkarna avlasta mindre kvalificerade arbetsuppgifter. Jag förutsätter, att de sakkunniga beakta denna angelägenhet, när de i sinom tid verkställa sin utredning om hjälpkrafterna inom tandvården.

Efter att ha understrukt, att man vid planerandet av ett nytt tandläkarinstitut måste beakta behovet av en revidering av gällande studieplan för tandläkarutbildningen, har departementschefen lämnat en redogörelse för verkställda utredningar i ämnet. Av denna redogörelse inhämtas i huvudsak följande.

Tandläkarutbildningssakkunniga konstatera, att betydande brister vidlåda den nuvarande studieplanen, och föreslå åtgärder för att förbättra densamma. Sina förslag härutinnan sammanfatta de sålunda.

Prekliniska studier till tandläkarkandidatexamen omfatta liksom hittills ett år och förläggas till medicinsk fakultet eller högskola; teoretiska läroämnena äro *anatomi, histologi, fysik och fysiologi, kemi*. Undervisningen i *allmän patologi* överföres till propedeutiska studieperioden och ingår i en föreslagen ny professur i tandpatologi vid tandläkarinstitutet.

Undervisningen i *metallurgi* frigöres från kemiundervisningen, överföres till propedeutiska studieperioden och gives av speciallärare i ämnet.

Även undervisningen i *läkemedelslära (farmakologi)* frigöres från kemiundervisningen, överföres till propedeutiska studieperioden och gives av fackman inom farmakologien. I stället överföras från propedeutiska studieperioden två kliniska kurser i *tandanatomi* och *bettlära* och givas under prekliniska studieåret av speciallärare.

Propedeutiska och kliniska studier till tandläkarexamen utökas med ett år, omfatta alltså 4 år och försiggå vid tandläkarinstitutet.

Undervisningsområdena för de tre nuvarande professorerna tandfyllningskonst, protslära och tandreglering samt tandkirurgi ha bedömts vara för stora för de två första professorerna, vilka därför i betydande omfattning uppdelats, och för den tredje professuren äga en icke fördelaktig fördelning, varför även här en förändring av professorernas innehåll vidtagits.

Professurerna föreslås till antalet fem, nämligen följande:

1. *Odontologi, företrädesvis karieslära*, motsvarar den gamla professuren i tandfyllningskonst befriad från undervisningsskyldighet i tandpatologi, varjämte barntandvården frigöres under självständig laborator.

2. *Odontologi, företrädesvis proteslära*, motsvarar den gamla professuren i proteslära och tandreglering, vilken uppdelas så, att enbart protesläran kvarstår för professuren, medan ämnet tandreglering eller ortodonti överföres till ny professur.

3. *Tand- och käkkirurgi*, motsvarar närmast den gamla professuren i tandkirurgi, vilken befrias från undervisningsskyldighet i tandpatologi, men utökas med undervisningsskyldighet i mun- och käkkirurgi, varjämte undervisningen i röntgendiagnostik frigöres under självständig laborator. Undervisningen i parodontologi och parodontoterapi bibehålles inom professuren men erhåller betydligt ökad tid på studieschemat.

4. *Odontologisk ortopedi*. Denna nya professur upptager såsom huvudämne tandregleringen eller ortodontien, som frigöres från professuren i proteslära; härtill kommer undervisningsskyldighet i det nya ämnet bettanalys.

5. *Tandpatologi*. Denna nya professur upptager dels undervisningen i allmän patologi, som enligt den gamla studieplanen under prekliniska studieåret meddelats av professor i ämnet vid medicinsk fakultet, dels undervisningen i tandpatologi, vilken hittills lämnats av professorerna i tandfyllningskonst och tandkirurgi.

Följande *undervisningsämnen*, som enligt den gamla studieplanen ingått i respektive professurer, ha frigjorts till *självständiga* tentamensämnen i tandläkarexamen; undervisningen meddelas av laboratorer i respektive ämnen:

1. *Barntandvård*, ämnet har frigjorts från professuren i tandfyllningskonst.

2. *Röntgendiagnostik*, ämnet har frigjorts från professuren i tandkirurgi.

På den nya studieplanen har upptagits ett *nytt undervisnings- och tentamensämne*, nämligen

Internmedicin, undervisningen meddelas av läkare på medicinska avdelningen vid det anslutna sjukhuset.

Därjämte ha följande ämnen frigjorts från undervisningskurserna under prekliniska året och inlagts under propedeutisk respektive klinisk studieperiod:

1. *Bakteriologi*, frigjort från kursen i allmän patologi med bakteriologi.

2. *Farmakologi*, frigjort från kursen i kemi med läkemedelslära.

3. *Materiallära och metallurgi*, frigjort från kursen i kemi med metallurgi.

Härutöver förorda de sakkunniga särskilda kurser med undervisning i öron-, näs- och halssjukdomar samt i socialmedicin och författningskunskap.

Sammanfattningsvis innebär de sakkunnigas förslag till studieplan följande.

Studietiden utgör fem studieår, vartdera uppdelat i en hösttermin och en vårtermin. Höstterminen börjar den 1 september och pågår till och med den 31 januari med en månads uppehåll för julferier. Vårterminen börjar den 1 februari och sträcker sig till och med den 31 maj med 4 dagars uppehåll för påskferier. Borträknas helgdagar och vissa lovdagar omfattar vardera terminen omkring 16 veckor eller 96 arbetsdagar. En arbetsdag beräknas omfatta 6 tjänstgöringstimmar.

Intagning av nya studerande sker vid början av varje termin, varvid 50 elever intagas till institutet i Stockholm och 40 till det nya institutet.

Studierna indelas i tre avsnitt:

1. De *prekliniska* studierna, omfattande 2 terminer.
2. De *propedeutiska* studierna, omfattande 3 terminer.
3. De *kliniska* studierna, omfattande 5 terminer.

I propositionen finnes intagen följande översiktliga jämförelse mellan nuvarande och föreslagen studieplan för de kliniska studierna:

	Nuvarande	Förslaget
Odontologi, karieslära	192 dagar	196 dagar
» , proteslära	240 »	252 »
Tand- och käkkirurgi	96 »	120 »
Odontologisk ortopedi	24 »	56 »
Patologi	—	32 »
Allmän kirurgi	—	16 »
Röntgenlära	—	24 »
Barntandvård	24 »	32 »
Internmedicin	—	16 »
Farmakologi	—	8 »
Bakteriologi	—	8 »
Materiallära och metallurgi	—	8 »
	576 dagar	768 dagar.

I *remissyttrandena* har de sakkunnigas förslag utsatts för stark kritik ur olika synpunkter. Beträffande det huvudsakliga innehållet i yttrandena torde få hänvisas till propositionen, s. 19—26.

Med hänsyn till de skilda uppfattningar om tandläkarutbildningens organisation, som kommit till uttryck i yttranden över sakkunnigbetänkandet, har departementschefen ansett sig böra göra frågan om studieplanen till föremål för fortsatt beredning inom ecklesiastikdepartementet. På departementschefens anmodan har sålunda *landshövdingen Conrad Jonsson* verkställt en överarbetning av de sakkunnigas förslag i syfte att nedbringa kursplanens och studietidens längd. Resultatet härav föreligger i en den 4 april 1946 till departementschefen överlämnad promemoria, utarbetad efter samråd med experter.

I sin *promemoria* har utredningsmannen inledningsvis anfört följande.

Mitt studium av de sakkunnigas betänkande och mina därpå följande överläggningar med företrädare för de sakkunniga och med utom kommittén stående representanter för tandläkarorganisationerna bibringade mig ganska snart den övertygelsen, att det skulle vara omöjligt att vinna ett av utredningens huvudsyften — en förbättrad och fördjupad tandläkarutbildning — genom att pressa in kursplanerna inom den tidrymd, som nu är den nominella, nämligen en fyraårig lärogång.

Detta syntes mig så mycket mera omöjligt, som redan nu ett stort antal tandläkare nödgas komplettera utbildningen med fortsättningskurser, vilka betecknats som »vittomfattande». Det har anförts av de sakkunniga, utan att ha blivit motsagt, att de blivande tandläkarna nu i »allmänhet» måste

använda nio i stället för åtta terminer för att nå examen, många t. o. m. tio terminer och mera. Såsom icke fackman har jag ju också nödgats sätta tro till den på odontologiskt håll tydligen allmänt omfattade mening- en, att den samlade tidrymden för studieplanerna är för kort för att där- inom skulle kunna beredas plats för som nödvändiga betraktade vidgade studier. Bristerna i den nuvarande undervisningen ha betecknats som så stora och iögonfallande, att de lett sakkunnigkommittén till den enhälliga uppfattningen, att en femårig studietid är en av nödtvång *sammanpressad* sådan. Detta har i sin tur givit mig den misstanken, att om man icke kan skära bort något ur de föreslagna timplanerna uppstår snart det förhållan- det, att de studerande nödgas använda elva à tolv terminer för att bli färdiga för examen.

Med dessa uppfattningar som utgångspunkt har jag sökt få fackmanna- representanternas medverkan till en sådan revidering av kursplanerna, att det normalt skall bli möjligt för de studerande att utan överanstängning tillgodogöra sig en kvalitativt bättre utbildning på allra högst tio terminer, d. v. s. på fem år.

Utredningsmannen har härefter i promemorian meddelat, att han såsom resultat av överläggningarna med förenämnda representanter för de sak- kunniga och kårorganisationerna ansett sig böra acceptera och hos departe- mentschefen förorda en till promemorian såsom bilaga fogad studieplan, vilken *enhälligt* antagits av den odontologiska sakkunskap, som ställts till utredningsmannens förfogande. Beträffande denna studieplan har utred- ningsmannen härefter anfört följande.

Man har reservationslöst försäkrat mig, att denna studieplan är så konstruerad, att genomsnittseleven kan avlägga examen inom tio terminer samt att den inrymmer bestämda kvalitativa förbättringar gentemot den nu gällande. Dessa förbättringar ha tagit sikte på det framförallt väsent- liga, nämligen en fördjupad undervisning i de rent odontologiska läro- ämnena.

Med hänsyn till de skäl, som förebragts, kan jag sålunda ansluta mig till den uppfattningen, att den dagliga tjänstgöringstiden vid tandläkar- instituten bör utgöra 6 arbets- och övningstimmar samt att därutöver icke må komma annan undervisning än föreläsningar till ett antal av högst 90 per termin. Erfarenheterna i fråga om studenternas möjlighet att inom nu vid tandläkarinstitutet anslagen tid inhämta de nödvändiga kunskaps- stoffen samt även gällande värnpliktsbestämmelser ha övertygat mig om att terminernas längd bör maximeras till 90 dagar samt att praktiskt orga- nisoriska skäl utesluta möjligheten av att laborera med olika längd på terminerna under olika år. Terminerna omfatta därför vardera 90 dagar så inplacerade, att höstterminen utgöres av tiden 1 september— 20 december (= 94 dagar) och vårterminen 1 februari—31 maj [= 92 (91) dagar]. Tiden 15 januari—31 januari (= 15 dagar) respektive 1 juni—20 juni (= 17 dagar) utnyttjas som reserv för klinisk tjänstgöring, laboratoriearbete, tentamensläsning m. m. och får icke beläggas med föreläsningar eller de- monstrationer. Augusti månad står genomgående till förfogande för be- hövliga kompletteringsarbeten. Terminer med ordningsnummer 1—9 be- läggas med undervisning i 90 dagar = 540 timmar. För vinnande av er- forderliga garantier i fråga om studenternas möjligheter att avlägga exa-

men inom 10 terminer finner jag i likhet med expertisen det både lämpligt och nödvändigt, att den 10:e terminen belägges med undervisning endast till hälften, medan den återstående hälften av terminen ägnas åt examensarbete och de sista tentamina.

Jag saknar givetvis möjlighet att själv avgöra, huruvida i det ena eller andra ämnet det föreslagna antalet undervisningsdagar är tillfyllest och riktigt avvägt, men anser mig ändå böra konstatera, att den sammanjämkning i fråga om tilldelad tid för olika ämnen, som skett mellan de sakkunnigas och kårorganisationernas förslag, förefaller vara rimlig ur lekmanasynpunkt. Då den därtill, såsom nämnts, enhälligt stöddes av sakkunskapen, anser jag mig sålunda böra förorda densamma. Av samma skäl kan jag ansluta mig till förslaget om att vid tandläkarinstituten skola finnas professorer i *proteslära, karieslära, tandkirurgi, odontologisk ortopedi* och *dental röntgendiagnostik* samt självständiga laboratorer i *barntandvård, bettanalys med parodontoprotetik* och *tandhistopatologi*.

I fråga om professuren i tandkirurgi är att märka dels att inom denna jämväl skall meddelas undervisning i parodontokirurgi, dels att innehavaren av professuren föreslagits skola vara tandläkare och läkare. Jag ansluter mig härtil, då Kungl. Maj:t i förekommande fall alltid måste förutsättas äga möjlighet att lämna erforderlig dispens till den meriterade tandläkare, som icke är läkare, men som med hänsyn till övriga kvalifikationer anses böra främst ifrågakomma för eventuell utnämning. Vad beträffar undervisningen i odontologisk ortopedi bör observeras, att undervisning i propeudeutisk bettlära förutsättes bli va meddelad inom professuren i odontologisk ortopedi. Vidare förordas en särskild avdelning för bettanalys med parodontoprotetik företrädd av en självständig laborator i ämnet. Denna avdelning skall vara lokalt anknuten till underavdelningen för parodontokirurgi och arbeta i ständigt samarbete för patientvården. Undervisningen i tandhistopatologi har föreslagits så anordnad, att den gives av en tandhistopatolog, som är självständig laborator.

Jag vill slutligen även förorda, att kurs i materiallära gives av en föreståndare för laboratoriet för materiallära på tandläkarinstituten samt att denna föreståndare innehar avdelningstamläkares tjänsteställning. Han skall vara antingen specialutbildad tandläkare eller fackman med högre teknisk examen.

Ehuru ett ställningstagande faller utanför ramen för mitt uppdrag, vill jag framhålla, att fackmännen enhälligt förordat inrättandet av en *forskningsprofessur*.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

De åtgärder till en ökad tandläkarutbildning, som vidtagits under senare år, ha alla haft sin orsak i ett starkt stegrat behov av tandläkare, främst för folktandvården. För varje år har det blivit allt mera uppenbart, att bristen på tandläkare i stor utsträckning förhindrat planerade och beslutade tandvårdsklinikers upprättande. Enligt en utbredd uppfattning, som jag helt delar, äro skyndsamma åtgärder nödvändiga för att råda bot på denna brist.

Det har varit mot bakgrunden av dessa förhållanden, som Kungl. Maj:t — trots att tandläkarutbildningssakkunnigas utredning då ännu ej slutförts — i november 1945 föreslagit (propositionen 1945: 381) och riksdagen beslutat, att ett nytt tandläkarinstitut skall upprättas, avsett att tagas i bruk

redan den 1 januari 1948. Av samma skäl hade Kungl. Maj:t redan dessförinnan medgivit intagning av en extra utbildningskurs för tandläkare vårterminen 1945 och en utökad undervisningskurs höstterminen 1946, varjämte riksdagens nyssnämnda, på Kungl. Maj:ts förslag fattade beslut tillika innebar, att ytterligare en extra sådan kurs skulle anordnas med början vårterminen 1946.

I nuvarande läge är det sålunda en trängande angelägenhet att utan dröjsmål åstadkomma den utbyggnad av tandläkarutbildningens organisation, som påkallas av folktandvårdens behov. Snabba åtgärder härutinnan äro nödvändiga även för att bereda fortsatt utbildning åt en del av de studerande, som intagits hösten 1945 och vintern 1946 i nyssnämnda kurser.

Som en följd av statsmakternas beslut om upprättande i första hand av ett nytt tandläkarinstitut ha tandläkarutbildningssakkunniga framlagt förslag till ett sådant institut. Ett omedelbart godtagande av detta förslag innebär, att nybyggnaden för institutet torde kunna stå färdig till den i riksdagens beslut angivna tiden eller den 1 januari 1948.

Byggnadsförslaget grundar sig emellertid på en av de sakkunniga samtidigt framlagd ny studieplan för tandläkarundervisningen, motiverad av de allvarliga kvalitativa brister, som skulle vidlåda den nuvarande utbildningen på området. Enligt de sakkunnigas framställning behöves på undervisningsplanen ökad tid givas åt vissa ämnesgrupper, som anses särskilt dåligt tillgodosedda, varjämte vissa nya ämnen anses böra upptagas på planen, allt på sätt närmare framgått av den i det föregående lämnade redogörelsen. De sakkunniga ha vidare påvisat, att de studerande vid nuvarande studieplan behöva avsevärt längre tid än de i planen beräknade åtta terminerna för att nå tandläkarexamen. En studieplan har därför av de sakkunniga utarbetats, som är avsedd för fem i stället för enligt gällande plan fyra års studier. Mot detta förslag har emellertid av tandläkarinstitutets lärarråd och flera andra myndigheter och organisationer framhållits, att planen erhållit en omfattning, som måste leda till att den faktiska studietiden för ett stort antal studerande skulle komma att avsevärt överstiga fem år.

Med hänsyn till det samband, som onekligen finnes mellan utformningen av byggnaden för ett tandläkarinstitut och studieplanen för detsamma, måste ett ståndpunktstagande nu ske även till de sakkunnigas förslag om studieplanen.

Liksom i sakkunnigbetänkandet har i flertalet av de avgivna yttrandena vitsordats, att en utvidgning av vissa läroämnen och införandet av nya sådana ämnen i tandläkarundervisningen är behövt. I denna riktning uttalar sig exempelvis medicinalstyrelsen. Jag finner därför skäl tala för, att en omläggning av studieplanen är i och för sig motiverad.

Tanken på en förlängning av studierna för tandläkarexamen måste emellertid väcka starka betänkligheter. Huvudsaken i nuvarande läge är, såsom jag tidigare berört, att så snabbt som möjligt öka produktionen av tandläkare. Varje åtgärd, som innebär ett fördröjande därav eller eljest att tillgängliga utbildningsplatser av de studerande uppehållas längre tid än för närvarande, bör undvikas. Här för tala även andra vägande skäl, vilka också starkt understruktits i yttrandena över sakkunnigförslaget. Statskontoret har sålunda framhållit, att befolkningens åldersfördelning under de närmaste årtiondena tvingar till en höggradig ekonomisering med tillgänglig arbetskraft; ämbetsverket föreslår därför en revision av nu gällande studieplan

ur denna synpunkt. Vidare har erinrats om, att inom andra områden strävanden göra sig gällande till en förkortning av studietiderna och detta ej minst beträffande läkarutbildningen. Slutligen har, bland annat av flera företrädare för den medicinska undervisningen, anförts, att ur utbildnings-synpunkt någon förlängning av nuvarande faktiska studietid icke är av behovet påkallad. Den medicinska fakulteten i Lund framhåller sålunda, att tandläkarkårens utbildningsnivå icke synes vara av sådan beskaffenhet, att radikala åtgärder behövas för dess höjande, och lärarkollegiet vid karolinska institutet uttalar, att den nuvarande utbildningen icke visat sig otillfredsställande på sådant sätt, att skäl föreligga för en utökning av utbildningstiden, åtminstone ej i den grad de sakkunniga föreslagit.

För egen del finner jag nämnda synpunkter vägande och jag anser mig därför ej kunna för närvarande stödja förslag om någon, i varje fall mera nämnvärd utökning av den verkliga tiden för tandläkarstudierna. Det är möjligt, att utvecklingen kan komma att påkalla en sådan utökning av studietiden. Så länge nuvarande befolkningspolitiska läge råder och väsentlig brist på tandläkare förefinnes måste i vart fall dylika frågor ställas på framtiden. Stödet för att detta ställningstagande är möjligt även ur medicinska och odontologiska synpunkter finner jag ej minst i de medicinska myndigheternas och organisationernas yttranden.

Emellertid böra i detta sammanhang även andra omständigheter uppmärksammas. Jag har redan nämnt, att de sakkunniga påvisat, hurusom de studerande vid nuvarande studieplan i stor utsträckning behöva avsevärt längre tid än de i planen beräknade åtta terminerna för att avlägga tandläkarexamen. Enligt av de sakkunniga gjorda uträkningar ha sålunda under åren 1939—1945 39 procent av de studerande avlagt nämnda examen under nionde och 35 procent under tionde terminen samt återstoden först efter än längre tid. Dessa uppgifter synas peka hän mot, att den nuvarande studieplanen är mycket sammanträngd och måhända ställer för stora krav i olika avseenden på de studerande, ehuru förseningarna möjligen i viss mån ha sin orsak i andra omständigheter, såsom otillräckliga lokalutrymmen och bristande tillgång på lärarkrafter i samband med allt för stora undervisningsgrupper. I olika sammanhang ha också uttalanden om behovet av lättnader för studenterna framkommit. En i yttrandena över sakkunnigförslaget skymtande tanke är också, att studieplanen bör omläggas därhän, att den bättre än nu ansluter sig till den genomsnittliga *verkliga* studietiden av inemot tio terminer. Direkt uttryck har denna tanke fått bland annat därigenom, att åtskilliga myndigheter och organisationer förordat en sådan överarbetning av de sakkunnigas förslag till studieplan — vilken ansetts komma att leda till examen först efter fem och ett halvt eller sex års studier — att studietiden effektivt begränsas inom tio terminer. Jag hänvisar härutinnan till yttrandena av tandläkarinstitutets lärarråd, tandläkarorganisationerna samt icke-ordinarie lärarnas förening och odontologiska föreningen vid tandläkarinstitutet.

Även för egen del finner jag den bristande överensstämmelsen mellan den i gällande studieplan beräknade och den verkliga studietiden otillfredsställande. Härtill kommer, att den fortgående utvecklingen på de medicinsk-odontologiska områdena synes ha lett till behov av en omarbetning och omläggning av gällande studieplan ur kvalitativa synpunkter. Behovet av utökad undervisning i vissa ämnen och införande av nya ämnen på studieschemat har ganska allmänt vitsordats i yttrandena och detta även

av myndigheter och organisationer, vilka eljest ställt sig starkt kritiska mot sakkunnigförslaget.

Nämnda omständigheter ha utgjort den huvudsakliga anledningen till att jag inom ecklesiastikdepartementet föranstaltat om den fortsatta beredning av frågan om studieplanen under ledning av landshövdingen Conrad Jonsson, för vilken jag i det föregående lämnat en närmare redogörelse. Det förslag, som denne under enhälligt stöd av odontologisk sakkunskap nu framlagt, synes innebära avsevärda kvalitativa förbättringar av undervisningen samtidigt som studietiden effektivt begränsas inom tio terminer eller den tid, som flertalet studerande nu behöva för att ernå tandläkar-examen. Förslaget tillgodoser sålunda mitt i det föregående angivna huvudsyfte, att den nuvarande verkliga studietiden för de blivande tandläkarna ej bör, i varje fall nämnvärt, utökas. Ur denna synpunkt kan alltså förslaget vinna mitt stöd.

Såsom framgår av den tidigare lämnade redogörelsen, innebär utredningsmannens förslag ett införande av undervisning i vissa nya ämnen och uppdelning av några av de nuvarande ämnena. Vidare går förslaget ut på inrättandet av några nya professorer. Beträffande den prekliniska undervisningen föreslås, att föreläsningarna förenas med praktiska laborationer, vilket anses nödvändigt för att den vid föreläsningarna meddelade undervisningen skall bli av bestående värde för de studerande.

Frågan om enskildheterna i en blivande studieplan för tandläkarutbildningen är icke av beskaffenhet att behöva underställas riksdagen. Till detaljerna i den föreslagna framtida personalorganisationen vid tandläkarinstituten behöver vidare slutlig ställning icke tagas i detta sammanhang. Med hänsyn till det samband, som förefinnes mellan studieplanen för tandläkarundervisningen och byggnaden för ett tandläkarinstitut, böra emellertid huvuddragen av den framtida studieplanen och personalorganisationen fastställas redan nu. Mot de sakkunnigas förslag ha många och vägnande erinringar gjorts i de över deras betänkande avgivna yttrandena. I dessa ha även åtskilliga positiva förslag till organisation av tandläkarutbildningen framlagts. Då dessa förslag emellertid äro i hög grad skiljaktiga, har jag icke ansett dem kunna läggas till grund för ett ställningstagande. Däremot har jag funnit den lösning av hithörande frågor, som föreslagits av den av mig anlitade särskilda utredningsmannen, vara så avvägd, att den synes i görligaste mån tillgodose olika synpunkter. Jag kan därför giva förslaget min anslutning och vill alltså förorda, att de nya tandläkarinstituten planeras på grundvalen av den studieplan, som framlagts av utredningsmannen, och med utgångspunkt bland annat från att professorer skola vara inrättade i proteslära, karieslära, tandkirurgi, odontologisk ortopedi och dental röntgendiagnostik samt självständiga laboratoriefattningar i barntandvård, bettanalys med paradontoprotetik och tandhistologi. Därest detta förslag icke möter erinran från riksdagen, böra de sakkunniga utarbета sina slutliga förslag till studieplaner m. m. på grundval av vad sålunda förordats.

Utredningsmannen har i detta sammanhang framhållit, att de odontologiska fackmännen enhälligt förordat inrättandet av en forskningsprofessur rörande tandsjukdomarna. Dessa sjukdomars ökade utbredning och mycket stora betydelse för folkhälsan utgöra enligt fackmännen ett vägnande skäl för en dylik forskningsprofessur. För min del inser jag betydelsen av att åtgärder vidtagas till tandsjukdomarnas bekämpande och utforskande. Jag

är emellertid icke nu beredd att taga ställning i frågan men förutsätter, att de sakkunniga skola ägna detta spörsmål förnyad uppmärksamhet och framlägga de förslag, vartill de finna anledning.

Såsom framgått av redogörelsen i det föregående, ha de sakkunniga förordat, att elevintagning vid tandläkarinstituten hädanefter skall ske två gånger om året i stället för nu endast vid höstterminens början. Intagningar skulle sålunda äga rum jämväl vid vårterminens början. Mot detta förslag har med hänsyn till de ökade kostnaderna för den prekliniska undervisningen erinringar gjorts av statskontoret. En sådan anordning skulle emellertid, såsom de sakkunniga framhållit, möjliggöra för många studenter att endast ett halvt år efter studentexamen — i stället för nu minst ett — vinna inträde vid tandläkarinstituten. Visserligen skulle denna fördel kunna uppnås även om en anordning med alternerande intagning vid de olika instituten genomfördes. Jag har emellertid inhämtat, att en intagning två gånger om året vid varje institut medför så avsevärda vinster för utbildningen efter det prekliniska året, att de måste anses till fullo motivera kostnadsökningen. I det följande utgår jag därför ifrån att de sakkunnigas förslag om nyintagning vid instituten två gånger om året genomföres.

I detta sammanhang vill jag ytterligare upptaga ett spörsmål. I flera av de avgivna yttrandena har understrukits önskvärdheten av att förkorta den tid, som nu genomsnittligt förflyter mellan en studerandes studentexamen och hans inträde vid tandläkarinstitutet. Detta dröjsmål orsakas av de många ämnes- och betygskompletteringar, vilka studenten som regel måste underkasta sig för att komma in vid institutet. Enligt de av kanslern för rikets universitet lämnade uppgifter, för vilka jag redogjort, ha sålunda under åren 1943 och 1944 icke ens en tiondel av de studerande vunnit inträde vid tandläkarinstitutet samma år som studentexamen avlagts. Jag instämmer helt i de framförda uttalandena om det otillfredsställande i detta dröjsmål. Det innebär ett i stor utsträckning icke rationellt utnyttjande av de studerandes tid. En ändring häri bör åvägbringas och jag kommer att i annat sammanhang förorda en närmare utredning om detta spörsmål.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår är det i nuvarande läge en trängande angelägenhet att utan dröjsmål åstadkomma den utbyggnad av tandläkarutbildningens organisation, som påkallas av folktandvårdens behov. Åtgärder härutinnan äro även nödvändiga för att bereda fortsatt utbildning åt en del av de studerande, som hösten 1945 och vintern 1946 intagits i särskilt anordnade utbildningskurser.

I sin skrivelse 1945: 602 anmälde riksdagen bland annat, att riksdagen beslutat, att två nya tandläkarinstitut skulle inrättas å platser, som framdeles bestämdes, samt att det ena av dessa institut skulle uppföras med en årlig examinationskapacitet av högst 80 tandläkare, avsett att tagas i bruk från och med den 1 januari 1948. Departementschefen har framhållit, att utformningen av byggnaden för det i första hand planerade nya tandläkarinstitutet stode i nära samband med frågan om ny studieplan för tandläkarundervisningen. Tandläkarutbildningssakkunniga ha påvisat, att de studerande vid nuvarande studieplan behövde avsevärt längre tid än de i

Utskottet.

studieplanen beräknade åtta terminerna för att nå tandläkarexamen och ha utarbetat en studieplan, avsedd för fem i stället för fyra års studier. Departementschefen har med hänsyn till behovet av en utvidgning av vissa läroämnen och införandet av nya sådana i tandläkarundervisningen funnit bärande skäl föreligga för en omläggning av studieplanen, men samtidigt framhållit, att en förlängning av studierna för tandläkarexamen måste väcka starka betänkligheter. För frågans ytterligare utredning har departementschefen — såsom i det föregående omförmålts — låtit genom en särskild tillkallad utredningsman verkställa en överarbetning av de sakkunnigas förslag till ny studieplan. Det av utredningsmannen med enhälligt stöd av den odontologiska sakkunskap, som ställts till hans förfogande, framlagda förslaget innebär, i förhållande till den nuvarande studieplanen, avsevärda kvalitativa förbättringar av undervisningen samtidigt som studietiden begränsas till tio terminer eller den tid, som flertalet studerande — enligt vad erfarenheten givit vid handen — för närvarande behöver för att avlägga tandläkarexamen. Departementschefen har biträtt utredningsmannens ifrågasvarande förslag. I motionen I: 337 har yrkats, att den nuvarande fyraåriga studieplanen skulle bibehållas under ytterligare ett antal år och att revision av densamma måtte sedermera vidtagas med stöd av de erfarenheter, som kunde vinnas vid det nya tandläkarinstitutet. Ett uppskjutande i enlighet med vad i motionen sålunda förordats av ståndpunktstagandet till studieplanens utformning låter sig emellertid icke göra med hänsyn till det samband som förefinnes mellan studieplanen för tandläkarundervisningen och byggnaden för det nya institutet. Utskottet har därför icke funnit sig kunna tillstyrka bifall till motionen I: 337. Ehuru det enligt utskottets mening är beklagligt, att undervisningsplanen befunnits böra utformas så, att den normalt omfattar en till fem år utsträckt studietid, har utskottet likväl kommit till den uppfattningen, att utredningsmannens förslag innebär en lösning av förevarande spörsmål, som i princip torde böra godtagas. Utskottet förutsätter dock härvid, att Kungl. Maj:t, innan den nya studieplanen fastställs, låter verkställa ytterligare undersökning med avseende å möjligheterna att nedbringa studietiden under den av utredningsmannen angivna. Utskottet vill samtidigt allvarligt betona vikten av att vid den nya studieplanens utarbetande tillses, att densamma avpassas så, att den tidsram, som må bli fastställd för studieplanen, i tillämpningen även kommer att kunna hållas. Med biträdande av vad departementschefen härutinnan föreslagit förordar alltså utskottet, att tandläkarinstitutet planeras på grundvalen av den studieplan, som framlagts av utredningsmannen, innebärande, bland annat, att professurer skola vara inrättade i proteslära, karieslära, tandkirurgi, odontologisk ortopedi och dental röntgendiagnostik samt självständiga laboratorsbefattningar i barntandvård, bettanalys med paradontoprotetik och tandhistologi.

Med anledning av vad departementschefen anfört i fråga om inrättandet

av en forskningsprofessur rörande tandsjukdomarna vill utskottet för sin del framhålla, att starka skäl tala för att en dylik professur inom snar framtid kommer till stånd.

Utskottet har i likhet med departementschefen funnit sig böra biträda det av tandläkarutbildningssakkunniga framställda förslaget om elevintagning vid tandläkarinstitutet två gånger om året i stället för nu endast vid höstterminens början.

Utskottet anser liksom departementschefen, att en ändring bör åstadkommas i det dröjsmål, som förorsakas av de många ämnes- och betygskompletteringar, vilka en student i regel måste underkasta sig för att vinna inträde vid tandläkarinstitutet, varför utskottet finner det angeläget att den av departementschefen i utsikt ställda utredningen rörande detta spörsmål snarast verkställs.

Vad departementschefen i övrigt anfört och föreslagit föranleder icke någon erinran eller något uttalande från utskottets sida.

C. Förslag till nytt tandläkarinstitut.

Beträffande det nya tandläkarinstitutets *e x a m i n a t i o n s k a p a c i t e t* har departementschefen anfört följande.

Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1945:381, att det nya tandläkarinstitutet skulle uppföras med en årlig examinationskapacitet av *omkring* 80 stod i samband med att Kungl. Maj:t därvid räknade med att hela utbildningsbehovet skulle tillgodoses vid detta och det nuvarande institutet. I och med riksdagens principbeslut om inrättande av ytterligare ett tandläkarinstitut har frågan givetvis i viss mån kommit i ett ändrat läge, vilket ock kommit till uttryck i riksdagsbeslutet, som innehåller, att det nu aktuella institutet skall uppföras för en examination av *högst* 80 tandläkare om året. Såsom redan nämnts, skulle en årlig examination av omkring 100 tandläkare vid institutet i Stockholm och omkring 80 vid ett nyupprättat institut tillsammans med examinationen vid ett tredje institut överstiga det examinationsbehov av 180 om året, varmed på längre sikt räknats. Även om sistnämnda siffra, såsom riksdagen framhållit, torde vara hållen i underkant, synas skäl dock icke nu föreligga att för en längre framtid räkna med ett behov av mer än omkring 200 nya tandläkare om året. Vid planläggning för en definitiv organisation med tre tandläkarinstitut synes det därför lämpligt att utgå från en årlig examinationskapacitet vid institutet i Stockholm — som nu anses vara alltför stort — av omkring 80 och vid de två nya instituten av tillsammans omkring 120. En sådan organisation tillgodoser de önskemål om en begränsning av de olika tandläkarinstitutens storlek, som framförts i yttrandena över sakkunnigförslaget.

Ehuru jag hyser den uppfattningen, att inom en snar framtid beslut skall kunna fattas om uppförande även av det tredje tandläkarinstitutet, måste jag likväl för ett antal år framåt räkna med examination från allenast institutet i Stockholm och ytterligare ett institut. Detta förhållande och den omständigheten att den nuvarande tandläkarstocken är allt för liten och snabbt behöver avsevärt ökas gör emellertid, att det ännu måste anstå med en begränsning av Stockholmsinstitutets storlek och att det institut, som

nu närmast skall uppföras, bör planeras för att tills vidare under en följd av år kunna mottaga ett större antal nya elever än 60, förslagsvis omkring 80 om året. En sådan planering finner jag emellertid ur flera synpunkter fördelaktig. Huvudsaken i nuvarande läge är emellertid, att institutet under en övergångstid gives största möjliga examinationskapacitet i syfte att folktandvårdens trängande behov av tandläkare skall kunna tillgodoses.

Under återopande av vad sålunda anförts förordar jag, att det nya tandläkarinstitutet planlägges för att kunna tills vidare mottaga högst 80 nya elever om året.

I fråga om institutets förläggning ha *tandläkarutbildningssakkunniga* utgått ifrån, att institutet bör förläggas till endera av städerna Göteborg och Malmö. I samband härmed ha de erinrat om att den s. k. norrlandskommittén i skrivelse den 16 november 1945 anhållit, att sådana beslut icke skulle fattas av statsmakterna, som i framtiden skulle förhindra inrättandet av ett norrländskt tandläkarinstitut.

För att bedöma frågan till vilken plats det första av de båda beslutade tandläkarinstituten bör förläggas ha de sakkunniga verkställt en granskning av de fordringar, som med hänsyn till undervisnings- och forskningsuppgifterna måste ställas på förläggningsorten för ett tandläkarinstitut. Vidare har undersökts, i vilken utsträckning en anknytning till folktandvården uppställer särskilda problem, för vilkas tillgodoseende de lokala förutsättningarna kunna vara olika. Slutligen har hänsyn tagits till de fördelar och nackdelar, som ett instituts placering på olika orter kan beräknas medföra för de studerandes ekonomi, trivsel m. m.

Ur nämnda och andra synpunkter företagna överväganden ha lett till att de sakkunniga föreslå, att det första nya tandläkarinstitutet förläggas till Malmö.

Emot de sakkunnigas beslut om förläggningsorten ha *reservationer* anmälts av fyra ledamöter av de sakkunniga, vilka förorda, att det nya institutet förläggas till Göteborg. I en av reservationerna har bland annat framhållits, att Göteborg har större tillgång på patienter för ett institut, att tandläkarkåren i Göteborg är mer än dubbelt så stor som i Malmö och därigenom erbjuder bättre möjligheter att lösa de rekryteringssvårigheter, som kunna befaras vid besättandet av det stora antalet lärartjänster vid institutet, att den i Göteborg för ändamålet erbjudna tomten är större än motsvarande tomt i Malmö, att goda möjligheter föreligga i Göteborg för den medicinskt-kliniska undervisningen och för forskning, samt att Göteborg är ett nordiskt odontologiskt centrum.

I *yttrandena* från de myndigheter och organisationer, som särskilt uttalat sig i frågan, utom stadsfullmäktige i Göteborg, har förordats, att det första nya tandläkarinstitutet skall förläggas till Malmö.

Beträffande tomt för ett nytt tandläkarinstitut samt i fråga om detta instituts anknytning till folktandvården m. m. ha såväl

Göteborg som Malmö gjort vissa åtaganden, beträffande vilkas innebörd torde få hänvisas till propositionen, s. 44—49.

Byggnadsstyrelsen har i samband med granskning av det framlagda byggnadsförslaget framhållit, att styrelsen, även om möjlighet förefunnes till viss förbättring av förslaget, likväl hyste starka betänkligheter mot att förlägga en byggnad av den omfattning och kostnad, varom det här vore fråga, på en tomt av den ringa storlek, som den i Malmö föreslagna.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

Föreliggande utredning ger vid handen, att valet av förläggningssort för det tandläkarinstitut, som först skall uppföras, bör stå mellan städerna Göteborg och Malmö. Emellertid vill jag i detta sammanhang ånyo uttala min uppfattning, att beslut om uppförande av ett tredje tandläkarinstitut skall kunna fattas inom en snar framtid. Jag är angelägen framhålla detta, enär det skulle vara oförmånligt, om den stad, till vilken det närmast aktuella institutet nu icke förlägges, skulle vidtaga åtgärder för utbyggnad av sin folktandvård, som innebure försämrade möjligheter att i stadens tandvårdsorganisation inpassa även ett tandläkarinstitut.

I diskussionen om förläggningssort för ett nytt tandläkarinstitut har, såsom naturligt är, övervägande framförts synpunkter, vilka sammanhålla med behovet av anknytning för institutet med medicinsk-teoretiska institutioner vid universitet eller högskola samt med frågor om lärar- och patienttillgång m. m. Frågan om en lämplig tomt utgör emellertid även ett betydelsefullt spörsmål, till vilket ställning måste tagas. Vidare har i förevarande fall de två städerna åtagit sig vissa ekonomiska prestationer, därest det första institutet förlägges till staden.

Beträffande frågan om de *ekonomiska åtagandena* vill jag först framhålla följande.

Kommunernas utfästelser i förevarande avseende ha sin grund i att tandvårdsverksamheten vid ett tandläkarinstitut medför besparingar i kommunens omkostnader för folktandvården. Det har därför begärts och av städerna principiellt godtagits, att staden skall bidra till ett tandläkarinstituts upprättande och drift med belopp, som svarar mot den nettokostnad, staden skulle ha fått vidkännas för eljest erforderliga tandpolikliniker. Stadens besparing har ansetts kunna beräknas med tillämpning av vissa av de sakkunniga angivna normer rörande kapaciteten av tandvårdsutövningen vid ett tandläkarinstitut.

Den uppställda principen om bidragsskyldighet anser jag riktig. Den bör utan eftergifter tillämpas.

De på grundval av det anförda av stadsfullmäktige i Göteborg och Malmö gjorda utfästelserna utvisa vissa påtagliga skiljaktigheter, enligt uppgift orsakade av i städerna rådande olika förhållanden. Det hade givetvis varit värdefullt, om vid remissbehandlingen myndigheterna ingått i ett närmare bedömande av de gjorda erbjudandena. Så har dock ej skett. För egen del lägger jag i denna situation huvudvikten vid att den nyssnämnda principen om bidragsskyldighet godtagits av städerna. Med hänsyn till de skäl, de sakkunniga och städerna själva framhållit, anser jag vidare att, i avvaktan på närmare erfarenheter, städernas utfästelser nu kunna principiellt godtagas utan något direkt förord för den ena eller andra stadens åtaganden. Frånsett engångsbeloppen har det nämligen förutsatts, att ersättningsfrågan skall

omprövas efter loppet av fem år, därvid självfallet de fortsatta ersättningsbeloppen böra beräknas enligt enahanda grunder som nu.

Skriftligt avtal, reglerande alla enskilda frågor, synes böra upprättas mellan staten och den stad, till vilket institutet förläggas. Från statens sida synes detta lämpligen kunna ombesörjas av vederbörande länsstyrelse i samråd med de sakkunniga, dock bör avtalet underställas Kungl. Maj:t för godkännande. Vid de förhandlingar, som i anledning härav komma att föras, torde vissa jämkningar beträffande de gjorda åtagandena kunna ifrågasättas. Jag vill exempelvis påpeka, att det icke kan anses skäligt och icke heller rimligen ha av Malmö stad avsetts, att statens förpliktelse att, »om och när verksamheten vid institutet nedlägges», till staden återbetala vissa engångsbidrag skall vara till tiden obegränsad; förpliktelsen synes i stället böra successivt bortfalla. Vidare har, såsom motprestation för Malmö stads årliga driftbidrag för barntandvården vid institutet, i handlingarna förutsatts, att staden skall äga utfå statsbidrag även för de barn, som behandlas å institutet. Såvitt nu kan bedömas, är detta en mindre lämplig anordning. Jag förutsätter att vederbörande kommunala myndigheter icke komma att motsätta sig vidtagandet av rimliga jämkningar. Slutlig ställning beträffande förlägningsfrågan synes sålunda nu likväl kunna tagas.

Beträffande *tomtfrågan* framgår av handlingarna, att den av Göteborgs stad erbjudna tomten är större än motsvarande tomt i Malmö. Den förra tomten omfattar 9 450 kvadratmeter och är belägen intill Sahlgrenska sjukhuset, med vilket kulvertförbindelse kan erhållas. Tomten måste anses fullt tillräcklig och väl lämpad för ett tandläkarinstitut. I Malmö utgör den föreslagna tomten cirka 7 700 kvadratmeter och är belägen så, att kulvertförbindelse under Carl Gustavs väg och järnvägen kan erhållas med Allmänna sjukhuset. Byggnadsstyrelsen hyser, såsom nämnts, betänkligheter mot att en byggnad av den omfattning och kostnad, varom här är fråga, uppföres på en tomt av denna storlek. Det är otvivelaktigt, att ifrågavarande tomt är väl liten. Enligt vad jag inhämtat torde emellertid vid en bearbetning av föreliggande byggnadsförslag sådana ändringar kunna vidtagas, att några hinder ur nu ifrågavarande synpunkter ej torde kunna anses föreligga att förlägga institutet till denna tomt. Jag vill ytterligare påpeka, att något behov av framtida utvidgning av institutet ej torde föreligga; i stället är avsikten, såsom tidigare berörts, att framdeles begränsa de studerandes antal vid institutet. Med hänsyn till tomtfrågan anser jag sålunda, att det nya institutet, även om tomten i Göteborg är rymligare, utan större olägenhet kan förläggas till Malmö.

Ur de *övriga synpunkter*, som äro av betydelse för förlägningsfrågan, ha de sakkunnigas majoritet och samtliga de myndigheter och organisationer, som särskilt uttalat sig i frågan, utom stadsfullmäktige i Göteborg ansett, att institutet bör förläggas till Malmö. Även jag ansluter mig till denna mening.

Under åberopande av vad sålunda och i övrigt anförts förordar jag, att det nya tandläkarinstitutet förläggas till Malmö å den av staden erbjudna tomten.

I samband med de förhandlingar, som på grund av vad i det föregående anförts utan dröjsmål böra upptagas med Malmö stad för åvägabringande av ett skriftligt avtal rörande stadens ekonomiska åtaganden, bör frågan om stadens deltagande i kostnaderna för en kulvertförbindelse mellan institutet och Allmänna sjukhuset upptagas.

Slutligen vill jag i anledning av de sakkunnigas uttalanden framhålla, att åtgärder böra vidtagas för att i sinom tid det nya tandläkarinstitutet skall bli infogat i folktandvårdsorganisationen i Malmö såsom centraltandpoliklinik.

De sakkunniga ha låtit uppgöra ritningar till nybyggnad för det nya institutet. Nybyggnadsförslaget har kostnadsberäknats till 6 100 000 kronor vid förläggning till Malmö och till 6 335 000 kronor vid förläggning till Göteborg. Byggnadsstyrelsen har framfört vissa erinringar mot förslaget. Departementschefen har för egen del anfört följande.

Det nu föreliggande förslaget till byggnad för ett nytt tandläkarinstitut är helt anpassat till den utvidgade studieplan för tandläkarutbildningen, som de sakkunniga utarbetat och för vilken en utförlig redogörelse redan lämnats. Jag erinrar emellertid om att jag i det föregående på närmare angivna skäl förordat ett reviderat förslag till studieplan, som framlagts av landshövdingen Conrad Jonsson i egenskap av inom ecklesiastikdepartementet särskilt tillkallad utredningsman. Accepterandet av detta nya förslag till studieplan medför att även förslaget till byggnad behöver bearbetas. Arbetet härmed, vid vilket de av byggnadsstyrelsen gjorda erinringarna mot förslaget komma att vinna beaktande, har redan påbörjats under ledning av byggnadsstyrelsen, som erhållit Kungl. Maj:ts uppdrag att i samråd med de sakkunniga utarbeta förslag till nytt tandläkarinstitut. Bearbetningen torde emellertid icke kunna föreligga färdig inom sådan tid, att ett reviderat förslag kan föreläggas riksdagen i vår. Därest bygget skall kunna bli färdigt inom förutsatt tid, går det å andra sidan icke att uppskjuta beslutet i frågan till hösten.

I detta läge torde Kungl. Maj:t böra utverka riksdagens bemyndigande att utan dess vidare hörande taga slutlig ställning till det reviderade byggnadsförslag, som under ledning av byggnadsstyrelsen upprättas på grundvalen av föreliggande förslag.

Kostnaderna för ett nytt tandläkarinstitut i Malmö enligt det av de sakkunniga framlagda förslaget ha beräknats till 6 100 000 kronor, mot vilken beräkning byggnadsstyrelsen i sitt yttrande icke funnit anledning till erinran. Jag förutsätter, att vid den pågående bearbetningen av förslaget den sålunda beräknade kostnadsramen i huvudsak kommer att hållas. Av det beräknade beloppet torde för budgetåret 1946/47 lämpligen böra anvisas 4 000 000 kronor.

Under åberopande av vad sålunda förekommit förordar jag, att byggnad för ett nytt tandläkarinstitut i Malmö uppföres i enlighet med ritningar, som utarbetas av byggnadsstyrelsen på grundvalen av nu föreliggande ritningsförslag.

Kostnaderna för utrustning beräknas av de sakkunniga till 3 000 000 kronor. I remissyttrandena ha icke framställts erinringar häremot. Departementschefen har för egen del anfört följande.

Några erinringar ha, såsom nyss berörts, icke gjorts mot de framlagda beräkningarna rörande utrustningskostnaderna. I och för sig torde de ock kunna godtagas. Jag vill emellertid understryka, att den största sparsamhet bör iakttagas vid anskaffningen utan att därigenom utrustningens kvalitet och ändamålsenlighet äventyras. De sakkunniga ha föreslagit, att staten

skall bekosta inredningen och utrustningen av studenternas lokaler med tillhörande köksavdelning. Med hänsyn till att det vid början av det nya institutets verksamhet icke finnes någon kårorganisation, som torde kunna bestrida ifrågavarande utgifter, finner jag det påkallat, att staten påtager sig även denna kostnad. Ett sådant åtagande av staten får emellertid icke betraktas såsom prejudicerande för framtiden. Inredningens och utrustningens underhåll torde böra åvila den blivande studentorganisationen vid institutet.

De sakkunniga ha utgått från att anslag till utrustning snarast bör beviljas. Detta torde även enligt min mening vara nödvändigt, då leverans- och installationstiderna äro långa. Med hänsyn till det önskvärda i att i god tid planera produktion och inköp även av sådana artiklar, vilka svensk industri nu eller efter viss planering kan tillhandahålla, ha de sakkunniga förordat, att hela det belopp, vilket kan komma att äskas för utrustning, måtte få disponeras redan från och med budgetåret 1946/47. De sakkunnigas synpunkter böra tillgodoses, men enligt min mening är det likväl icke nödvändigt att redan för nämnda budgetår bevilja hela det erforderliga beloppet. Ett anslag för budgetåret 1946/47 av 1 500 000 kronor torde vara till fyllest. Då det emellertid torde ställa sig ekonomiskt förmånligare, om all eller huvuddelen av den utrustning, som kräves för institutets vidkommande, kan på en gång kontrakteras, torde Kungl. Maj:t böra äga rätt att medge, att inom en kostnadsram av 3 000 000 kronor avtal träffas om leverans av utrustning till institutet m. m., att likvideras före utgången av budgetåret 1947/48.

I fråga om personalorganisationen vid det nya institutet samt beträffande institutets administration erfordras, enligt vad departementschefen framhållit, icke nu något ställningstagande. Departementschefen förutsätter, att inredandet och utrustandet av institutet skall omhändervhas av en särskilt för ändamålet utsedd utrustningskommitté. Kostnaderna för denna anses skola belasta utrustningsanslaget.

Utskottet.

Departementschefen har framhållit, att ehuru enligt hans mening beslut inom en snar framtid torde kunna fattas även om uppförande av ett tredje tandläkarinstitut, måste man likväl för ett antal år framåt räkna med examination från allenast institutet i Stockholm och ytterligare ett institut. Med anledning av detta departementschefens uttalande vill utskottet för sin del understryka önskvärdheten av att det tredje institutet inom snar framtid kommer till stånd.

Vad departementschefen anfört i fråga om examinationskapaciteten vid det nu planerade nya institutet har icke givit utskottet anledning till erinran. Utskottet avstyrker alltså bifall till det i motionen I: 337 framställda förslaget om institutets planläggning för en examination av högst 50 nya tandläkare årligen.

Beträffande förlägningsfrågan har de sakkunnigas majoritet, samtliga de myndigheter och organisationer, som särskilt uttalat sig i ärendet, utom stadsfullmäktige i Göteborg, ävensom departementschefen ansett att det i

första hand till uppförande avsedda nya institutet borde förläggas till Malmö. Frågan om det tredje institutets förläggning har departementschefen hållit öppen. I motionen I: 337 har föreslagits, att beslut redan nu skulle fattas om de två nya institutens förläggning till Göteborg och Malmö samt att det första nya institutet skulle uppföras i Göteborg. I motionerna I: 338 och II: 517 har påyrkats, att det ena av de nya instituten måtte förläggas till Göteborg.

Utskottet har vid sin prövning av denna fråga funnit övervägande skäl tala för att det nya institutet förläggas till Malmö. I detta sammanhang vill utskottet i likhet med departementschefen framhålla, att åtgärder böra vidtagas för att i sinom tid institutet skall bliva infogat i folktandvårdsorganisationen i Malmö såsom centraltandpoliklinik.

Av den ståndpunkt utskottet sålunda intagit följer, att utskottet icke funnit sig böra biträda det i motionen I: 337 framställda yrkandet om det första institutets förläggning till Göteborg. Utskottet har icke heller — såsom i motionerna I: 337 samt I: 338 och II: 517 påyrkats — ansett att beslut nu bör fattas angående förläggningsplats för det andra av de planerade nya tandläkarinstituterna, vilken fråga emellertid i enlighet med vad utskottet ovan framhållit med det snaraste synes böra bringas till sin lösning. I frågans nuvarande läge anser sig utskottet alltså icke böra tillstyrka bifall till berörda motionsvis gjorda yrkanden.

Beträffande tomtfrågan framgår av handlingarna, att den av Malmö stad erbjudna tomten omfattar omkring 7 700 kvadratmeter. Byggnadsstyrelsen har hyst betänkligheter mot att en byggnad av den omfattning och kostnad, varom här är fråga, skulle uppföras på en tomt av denna storlek. Departementschefen har framhållit, att ifrågavarande tomt otvivelaktigt vore väl liten, men att vid en bearbetning av föreliggande byggnadsförslag sådana ändringar kunde vidtagas, att några hinder ur berörda synpunkter ej torde kunna anses föreligga att förlägga institutet till denna tomt. I likhet med departementschefen har utskottet funnit tomten kunna godtagas för det avsedda ändamålet. Utskottet vill härvid särskilt framhålla, att en utvidgning av institutets verksamhet, såvitt nu kan bedömas, allenast torde kunna förväntas komma att äga rum i samband med en utökning av verksamheten vid Malmö centraltandpoliklinik och alltså i främsta rummet står i samband med stadens folktandvårdsorganisation. Med hänsyn härtill anser utskottet sig böra förutsätta, att staden, därest så visar sig nödvändigt, kommer att finna det vara överensstämmande med stadens egna intressen att av angränsande tomtområden ställa erforderlig mark till förfogande för att bereda institutet utvidgningsmöjligheter.

I likhet med departementschefen finner utskottet, att de av Malmö stad gjorda utfästelserna kunna principiellt godtagas. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att godkänna det blivande avtalet mellan staten och Malmö stad, varigenom alla i samband med frågan om tandläkarinstitutets anordnande stående enskilda spörsmål bliva reglerade.

I det läge, vari själva byggnadsfrågan för närvarande befinner sig har utskottet icke något att erinra mot att Kungl. Maj:t utan riksdagens vidare hörande tager ställning till det reviderade byggnadsförslag, som under ledning av byggnadsstyrelsen upprättas på grundvalen av nu föreliggande byggnadsplaner. Utskottet förutsätter liksom departementschefen, att vid den pågående bearbetningen av förslaget den till 6 100 000 kronor beräknade kostnadsramen i huvudsak kommer att hållas. Utskottet tillstyrker, att av det sålunda beräknade beloppet för budgetåret 1946/47 anvisas ett anslag av 4 000 000 kronor.

Departementschefen har med hänsyn till att det vid början av det nya tandläkarinstitutets verksamhet icke finnes någon kårorganisation, som torde kunna bestrida kostnaderna för inredning och utrustning av studenternas inom institutsbyggnaden planerade lokaler med tillhörande köksavdelning, ansett det påkallat, att staten påtager sig denna utgift. Departementschefen har vidare framhållit, att ett sådant åtagande från statens sida icke finge betraktas såsom prejudicerande för framtiden. Med understrykande av departementschefens sistnämnda uttalande har utskottet ansett sig böra ansluta sig till vad departementschefen sålunda föreslagit.

Tandläkarutbildningssakkunniga ha beräknat kostnaderna för utrustning av det nya tandläkarinstitutet till sammanlagt 3 000 000 kronor. Kungl. Maj:t har för nästa budgetår för ändamålet äskat ett anslag av 1 500 000 kronor. Utskottet biträder detta förslag och har på av departementschefen anförda skäl funnit sig böra tillstyrka, att Kungl. Maj:t må äga rätt att medge, att inom en kostnadsram av 3 000 000 kronor avtal träffas om leverans av utrustning till institutet m. m., att likvideras före utgången av budgetåret 1947/48.

Vad departementschefen i övrigt under detta avsnitt anført och föreslagit har icke föranlett någon erinran eller något uttalande från utskottets sida.

II. Frågor i samband med femårig studieplan.

De sakkunniga ha i en den 4 mars 1946 avgiven promemoria redogjort för vissa ekonomiska och organisatoriska konsekvenser för tandläkarinstitutet i Stockholm vid ett genomförande av en femårig studieplan.

Utredningsmannen, landshövdingen C. Jonsson, har i sin promemoria den 4 april 1946 meddelat, att han i fråga om den prekliniska undervisningens ordnande i Stockholm haft överläggningar med rektor vid karolinska institutet, professor H. Bergstrand och ämnesrepresentanterna professorerna U. von Euler, E. Hammarsten, G. Häggqvist och T. Petré. Härom har utredningsmannen anført följande.

Vad som förekommit vid överläggningarna har övertygat mig om att, såsom ämnesrepresentanterna själva understryka, en effektiv undervisning kräver laborationer. Tidigare ha olika synpunkter hävdats i fråga om både möjligheten och önskvärdheten av att denna prekliniska undervisning sker vid karolinska institutet över huvud taget. Jag anser — och har i detta hänseende vunnit stöd för min åsikt hos rektor och ämnesrepresentanterna von Euler, Häggqvist och Petré — att denna undervisning kan ske på det nya institutionsområdet på Norrbacka utan att andra kostnadskrävande lokala anordningar behöva vidtagas än möjligen en utbyggnad av den fysiologiska institutionen, en utbyggnad som måhända i varje fall blir nödvändig för att tillgodose kraven på utrymme för en planerad undervisning i fysik för de medicine studerandena. Med allt beaktande av fackmannens möjligheter att bedöma ifrågavarande problem kan jag icke godtaga den ståndpunkt, som professor Hammarsten intagit i fråga om möjligheterna att ordna undervisning i kemi. Det synes mig vara ett rent organisatoriskt praktiskt problem, som är möjligt att lösa med god vilja, att i en institution av den storleksordning det här gäller ordna kemiundervisningen.

På grund av vad här ovan anförts och även av andra orsaker finner jag, att en effektiviserad preklinisk undervisning av föreslagen natur — eventuellt med någon beskärning till omfånget — också bör äga rum vid karolinska institutet.

Det torde föreligga behov av utrustning av den art, att medel härför behöves äskas till innevarande riksdag. Kostnaden härför har angivits utgöra cirka 40 000 kronor för anskaffande av mikroskop på den histologiska institutionen och cirka 60 000 kronor för apparatur m. m. till den utvidgning av fysiologiska institutionen, som ovan berörts.

Det har betonats under dessa överläggningar, att det kan komma att möta svårigheter att erhålla lämplig personal för undervisningen till de arvoden, som beräknats av de sakkunniga. Jag saknar emellertid anledning att här föregripa de sakkunnigas kommande förslag och Kungl. Maj:ts prövning.

Departementschefen anför för egen del följande.

I olika sammanhang, bland annat av medicinska fakulteten i Uppsala, har det lämpliga i att anknypa den prekliniska odontologiska undervisningen till medicinsk fakultet eller högskola framhållits. Enligt uttalande av nyssnämnda fakultet skapas därigenom förutsättningar för ett fruktbarande samarbete mellan tandläkare och läkare inom den medicinska forskningen. I detta sammanhang må ånyo erinras om att den medicinska fakulteten i Lund förordat, att ett nytt tandläkarinstitut i Malmö anknypes till Lunds universitet såsom en odontologisk sektion av den medicinska fakulteten därstädes. Även enligt min mening tala vägande skäl av skilda slag för att den prekliniska odontologiska undervisningen i varje fall tills vidare meddelas vid medicinsk fakultet eller högskola. Att så bör vara fallet även vid karolinska institutet synes mig givet, sedan den av landshövding Jonsson verkställda utredningen visat, att några avgörande lokala hinder eller andra giltiga skäl icke förefinnas mot att även i fortsättningen förlägga undervisning av ifrågavarande slag till institutet. Det måste förutsättas, att envar institutionsföreståndare vid institutet lojalt medverkar även till denna undervisning.

Till spörsmålet om den av utredningsmannen ifrågasatta utbyggnaden av den blivande fysiologiska institutionen vid karolinska institutet samt till

frågan om anslag för viss utrustning vid institutet återkommer jag i samband med mitt förslag framdeles om anslag till nybyggnader för detta institut.

För ordnande av preklinisk undervisning vid tandläkarinstitutet i tandanatomi och propedeutisk bettlära ha de sakkunniga beräknat ett anslag av tillhoppa 4 500 kronor till anskaffande av klädsåk åt de studerande. Anslag för detta ändamål synes erforderligt för budgetåret 1946/47. Jag återkommer till frågan i ett senare sammanhang.

De av de sakkunniga beräknade årliga utgifterna för den prekliniska undervisningen synas böra av de sakkunniga göras till föremål för en överarbetning med hänsyn till de av utredningsmannen förordade ändringarna i studieplanen. Jag förutsätter, att de sakkunniga därvid närmare motivera behovet av de olika befattningarna samt angiva beräkningsgrunderna för de arvoden, som föreslås.

Departementschefen har vidare — under betoning av att samma studieplan givetvis borde tillämpas vid samtliga tandläkarinstitut — framhållit, att, därest ett tredje tandläkarinstitut stode färdigt att tagas i bruk till läsåret 1950/51 och elevintagningen vid det nuvarande institutet i Stockholm i samband därmed begränsades till 80, behövde övergången till ny studieplan från och med höstterminen 1947 icke medföra behov av ytterligare lokalutrymmen.

Utskottet.

Utskottet är för sin del ense med departementschefen om att den prekliniska odontologiska undervisningen i varje fall tills vidare bör meddelas vid medicinsk fakultet eller högskola.

Utskottet, som i likhet med departementschefen håller för självfallet, att samma studieplan kommer att tillämpas vid samtliga tandläkarinstitut, vill framhålla, att vad departementschefen anfört beträffande lokalfrågan vid det nuvarande institutet i Stockholm utgör ytterligare ett skäl för att ett tredje tandläkarinstitut med det snaraste upprättas.

III. Provisoriska studieanordningar.

Provisoriska anordningar vid tandläkarinstitutet i Stockholm.

Höstterminen 1946 beräknas 140 tandläkarkandidater komma att påbörja sina propedeutiska och kliniska studier för tandläkarexamen. Enligt den av statsmakterna preliminärt godtagna planen för dessa elevers vidare studier skola 120 av dem fortsätta och avsluta studierna vid tandläkarinstitutet i Stockholm samt de återstående 20 erhålla utbildning vid institutet under höstterminen 1946 och kalenderåret 1947. Sistnämnda 20 skola enligt planen därefter under tre terminer fullborda sina studier vid det nya tandläkarinstitutet. Under höstterminen 1946 och kalenderåret 1947 komma sålunda vissa kurser vid tandläkarinstitutet i Stockholm att omfatta 140 elever mot för närvarande 120. På grund härav måste en förstärkning av tandläkarinstitutets personal ske.

Tandläkarutbildningssakkunniga ha framlagt förslag rörande de för ändamålet erforderliga provisoriska anordningarna vid tandläkarinstitutet i Stockholm. Kostnaderna beräknas till 137 046 kronor för helt år räknat, vartill komma vissa engångskostnader av 40 000 kronor.

Provisoriska studieanordningar i Malmö (eller Göteborg).

Det har avsetts, att de 40 studerande, som för prekliniska tandläkarstudier vårterminen 1946 intagits vid universitetet i Lund, skola genomgå det andra årets studier i provisoriska lokaler å den ort, dit ett nytt tandläkarinstitut skall förläggas, för att från och med vårterminen 1948 överflyttas till det nya institutet.

Tandläkarutbildningssakkunniga ha fört förhandlingar med representanter för respektive städer, vilka utmynnat i bindande erbjudanden från städerna att ställa lokaler till förfogande.

På grundval av detta förslag har *tandläkarinstitutets lärarråd* härefter beräknat kostnaderna för ifrågavarande undervisning på följande sätt.

	Göteborg	Malmö
	kr.	kr.
Årlig kostnad	84 300	79 300
Engångskostnader för utrustning och inredning	86 240	86 240.

Lärarrådet erinrar, att enligt studieplanen för andra studieåret ingå i undervisningen under detta studieår följande ämnen under angivna tider: 1) tandfyllningskonst, fantomkurs (1 termin, 4 månader), 2) proteslära, fantomkurs ($\frac{1}{2}$ termin, 2 månader) och 3) tandkirurgi, propedeutisk kurs ($\frac{1}{2}$ termin, 2 månader). Lärarrådet ansåg emellertid beträffande ifrågavarande provisoriska undervisning, att den propedeutiska kursen i tandkirurgi borde utgå från andra årets studier. Kursen borde i stället flyttas till tredje läsåret. Den kliniska undervisningen i tandkirurgi, vilken enligt gällande studieplan ägde rum under tredje läsåret, borde för denna grupp studerande flyttas till fjärde läsåret, under vilket studieplanen icke hade någon undervisning i tandkirurgi. Tandkirurgiundervisningen gjorde enligt lärarrådets mening en stor vinst genom denna förskjutning.

Tandläkarutbildningssakkunniga — vilka tidigare förordat en studieplan för ifrågavarande undervisning, innefattande kurs i tandkirurgisk och röntgenologisk propedeutik — ha efter omprövning av frågan beslutat föreslå den lösning, vilken lärarrådet förordat. Häremot ha två av de sakkunnigas ledamöter reserverat sig, varjämte en ledamot, som i övrigt anslutit sig till de sakkunnigas majoritet, reserverat sig mot beräkningsgrunderna i lärarrådets förslag.

Studieanordningar, motiverade av övergången till ny studieplan.

De sakkunniga ha framlagt förslag i syfte att motverka den temporära minskning i utexaminationen av tandläkare, som skulle bli följden av en övergång till femårig studieplan. De sakkunniga ha funnit *dels* att en sådan

förlust bör undvikas med hänsyn till folktandvårdens behov av tandläkare, dels att det föreslagna institutets kapacitet är sådan, att den under tiden 1948—1951 tillåter en lösning av denna fråga, som samtidigt innebär ett minskande av denna förlust och ett mera ekonomiskt utnyttjande av institutet under denna tid. De sakkunniga föreslå, att den halvårsgrupp, som skulle börja sina prekliniska studier vårterminen 1947 och som normalt skulle omfatta 40 elever, utökas till 100 elever, varav 60 skulle för de prekliniska studierna hänvisas till karolinska institutet.

Departementschefen.

Beträffande de ifrågasatta provisoriska anordningarna har *departementschefen* anfört följande.

Provisoriska anordningar vid tandläkarinstitutet i Stockholm torde vara oundgängliga, därest vid institutet under höstterminen 1946 och kalenderåret 1947 skall kunna tillfälligt mottagas ett utökat antal studerande. Under denna tid komma nämligen vissa kurser vid institutet att omfatta 140 i stället för 120 studerande. De sakkunniga och lärarrådet vid institutet ha ansett, att detta förhållande tvingar till i stort sett en fördubbling av ifrågasvarande undervisning. Detta spörsmål måste ses mot bakgrunden av att lärarpersonalen vid institutet onekligen är allt för fåtalig, vilket i olika sammanhang anmärkts från skilda håll. Såsom närmare framgår i annat sammanhang, tillkom den nuvarande personalorganisationen i samband med institutets utvidgning år 1944. Organisationsförslaget, vilket år 1942 avgavs av lärarrådet i samråd med den s. k. besparingsberedningen, innebar, att med hänsyn till då rådande förhållanden personalbehovet beräknades knappt. Det ansågs redan då klart, att i sinom tid en personalförstärkning borde komma till stånd för att utbildningens kvalitet icke definitivt skulle sjunka. I avvaktan på resultatet av de sakkunnigas utredning har lärarrådet emellertid icke ansett sig böra göra framställning i ämnet. Behovet av en personalförstärkning har även vitsordats av flera av dem, som nu yttrat sig över sakkunnigförslaget. När härtill kommer en tillfällig utökning av elevantalet, har denna förstärkning blivit ofrånkomlig. De sakkunniga ha uttryckt saken så, att liksom en klass i en skola, när elevantalet stiger över en viss nivå, uppdelas i tvenne parallellklasser, måste även 70-mannagrupperna vid tandläkarinstitutet uppdelas i två parallellgrupper, var och en med sina egna lärare.

Med hänsyn till det sålunda anförda anser jag mig, trots de därmed förenade avsevärda kostnaderna, icke kunna annat än tillstyrka de sakkunnigas förslag. Huruvida och i vilken mån den föreslagna personalförstärkningen bör bestå även efter kalenderåret 1947, torde få prövas framtida. Jag förordar alltså, att medel beräknas till avlönning under budgetåret 1946/47 åt följande befattningshavare utöver de av andra skäl erforderliga, nämligen

4 avdelningstandläkare à 7 500 kronor	kronor	30 000
7 assistenter à 5 000 kronor	»	35 000
7 amanuenser à 2 250 kronor	»	15 750
4 tandsköterskor à 3 600 kronor	»	14 400
2 tekniska biträden à 3 600 kronor	»	7 200
1 reparatör	»	4 200

Summa kronor 106 550.

Jag återkommer i ett senare sammanhang till frågan om medelsanvisning-
en liksom ock till frågorna om förstärkning av personalen på institutets
kansli och anslag till omkostnader m. m.

I enlighet med de sakkunnigas förslag torde det vidare vara nödvändigt
att iordningställa vissa lokalutrymmen för de nya befattningshavarna. Kost-
naderna härför ha av byggnadsstyrelsen beräknats icke överstiga 30 000
kronor. Detta belopp synes böra beviljas och jag återkommer till frågan i
det följande.

Beträffande förenämnda *provisoriska studieanordningar i Göteborg eller
Malmö* erinrar jag, att jag i det föregående föreslagit, att det nya tandläkar-
institutet skall förläggas till Malmö. I anslutning härtill bör även ifråga-
varande provisoriska studieanordningar förläggas till Malmö.

De av Malmö stad för ändamålet erbjudna lokalerna ha ansetts fullt till-
räckliga. Kostnaderna för lokalernas byggnadstekniska iordningställande
bestridas av staden, dock att staden icke åtagit sig att bekosta eventuellt
erforderliga ventilationsanordningar utöver normal omfattning. Värme, vat-
ten, gas och elektricitet skall betalas av staten efter sjukhusets självkost-
nadspris.

Två av de sakkunniga med senare anslutning av medicinalstyrelsen och
tandläkarorganisationerna ha förordat, att i denna undervisning skulle ingå
en kurs i tandkirurgisk och röntgenologisk propedeutik. För denna under-
visning skulle redan från och med år 1947 inrättas en professur, vars inne-
havare tillika skulle fungera såsom ledare av det nya tandläkarinstitutet,
till dess av de sakkunniga framdeles föreslagen ledning trädde i funktion.
Lärarrådet vid tandläkarinstitutet i Stockholm och majoriteten av de sak-
kunniga ha däremot förordat, att den propedeutiska kursen i tandkirurgi i
stället förlägges till det tredje studieåret, då det nya institutet beräknas vara
i verksamhet. Lärarrådet har ansett, att tandkirurgiundervisningen härige-
nom gör en stor vinst. För egen del förutsätter jag, att frågan om det nya
tandläkarinstitutets administration skall på förslag av de sakkunniga kunna
avgöras i så god tid, att den skall träda i funktion senast då verksamheten
vid institutet börjar. För bestyren i samband med detta instituts utrust-
ning m. m. har jag redan i det föregående förordat särskild anordning. I
första hand med hänsyn härtill och till vad lärarrådet anfört om fördelen
av en förskjutning av tandkirurgiundervisningen ansluter jag mig till det
av lärarrådet och de sakkunniga stödda förslaget till anordnande av ifråga-
varande provisoriska undervisning. I detta sammanhang vill jag nämna, att
jag finner lämpligt, att denna undervisning, liksom de prekliniska kurserna
i Lund, står under ledning och tillsyn av lärarrådet vid tandläkarinstitutet
i Stockholm, dock att eventuella frågor i samband med lokaler för undervis-
ningen böra omhänderhas av utrustningskommittén för det nya institutet.
Föreskrifter härom torde framdeles böra meddelas av Kungl. Maj:t.

Mot de sakkunnigas kostnadsberäkningar har jag icke någon erinran.
För lärarpersonalen ha dessa för år räknat beräknats till 51 100 kronor, för
omkostnader till 28 200 kronor samt för utgifter för utrustning och inred-
ning till 86 240 kronor. Härav torde för budgetåret 1946/47 böra anvisas
till löner och omkostnader i avrundat tal 40 000 kronor och till engångs-
utgifter i avrundat tal 86 000 kronor eller sålunda tillhoppa 126 000 kronor.
Med hänsyn till osäkerheten i beräkningarna torde anslaget — som lämp-
ligen bör benämnas anslaget till provisoriska anordningar för tandläkarut-
bildning — böra erhålla förslagsanslags natur. Beträffande nödvändigheten

härav erinrar jag bland annat om att staten skall bekosta de eventuella ventilationsanordningar i lokalerna, som erfordras utöver det normala. Om och i vad mån kostnader härför och för andra provisoriska åtgärder, som kunna finnas nödvändiga med hänsyn till inträffande förhållanden, uppkomma kan ännu ej bedömas. Från anslaget bör också bekostas sådana resor mellan Stockholm och Malmö, som lärarrådet finner böra företagas för ledningen och tillsyn över undervisningen, liksom lämpligen även motsvarande resekostnader till Lund för ledning och tillsyn över den därstädes pågående prekliniska undervisningen.

Jag återkommer i det följande till frågan om medelsanvisningen.

I fråga slutligen om de *studieanordningar, som motiveras av ifrågasatt övergång till ny studieplan*, vill jag framhålla följande. Under de första verksamhetsåren vid ett nytt tandläkarinstitut blir institutet icke fullt utnyttjat, därest ej särskilda åtgärder vidtagas. De sakkunniga — som förordat en femårig studietid och i samband därmed påpekat, att övergången till de längre studierna under ett år medför en minskning av tandläkarexaminationen — ha för att motverka denna minskning förordat, att den prekliniska kurs, som börjar vårterminen 1947, utökas från normalt fyrtio till etthundra elever. För sextio av dessa skulle den prekliniska undervisningen anordnas genom en extra kurs vid karolinska institutet i Stockholm. De studerande vid kursen skulle efter avlagd tandläkarkandidatexamen hänvisas till det nya institutet.

Med hänsyn till bristen på tandläkare är det angeläget att utnyttja möjligheten även av en tillfällig utökning av antalet tandläkarstuderande. Jag förordar därför, att ifrågasatt extra utbildningskurs anordnas. Genom denna kurs vinnes därjämte, att antalet studerande vid det nya tandläkarinstitutet i Malmö redan från början blir tillfredsställande. Kostnaderna för kursen, som pågår ett år, ha av de sakkunniga beräknats till 24 200 kronor, därav i runt tal 15 000 kronor belöpa på budgetåret 1946/47. Medel för ändamålet torde lämpligen böra beviljas under det nyssnämnda anslaget till provisoriska anordningar för tandläkarutbildning.

I detta sammanhang ha de sakkunniga förordat, att den kurs om 120 elever för tandläkarkandidatexamen, som skulle börja sina studier höstterminen 1946 vid karolinska institutet, uppdelas så, att 80 av eleverna få sin utbildning i Stockholm och de återstående 40 hänvisas till en för ändamålet anordnad extra kurs i Lund. Enligt de sakkunniga visar erfarenheten, att stora svårigheter förefinnas att vid karolinska institutet på en gång mottaga en så stor grupp som 120. Jag tillstyrker de sakkunnigas förslag. Kostnaderna för kursen i Lund torde uppgå till omkring 23 000 kronor. Dessa kostnader liksom kostnaderna för övrig preklinisk undervisning vid universitetet i Lund under budgetåret 1946/47, även de beräknade till omkring 23 000 kronor, alltså tillhoppa 46 000 kronor, torde lämpligen böra bestridas från nyssnämnda anslag till provisoriska anordningar för tandläkarutbildning. Ur detta anslag torde slutligen även kunna bestridas den kostnad av omkring 30 000 kronor, som enligt vad jag förut framhållit föranledes av ökat lokalbehov vid tandläkarinstitutet i Stockholm på grund av de föreslagna provisoriska anordningarna därstädes liksom ock de i det föregående omnämnda, till 4 500 kronor beräknade kostnaderna för anskaffning av klädskap åt vissa studerande.

Från förslagsanslaget till provisoriska anordningar för tandläkarutbild-

ning skulle vid bifall till vad jag sålunda föreslagit i första hand bestridas följande kostnader, nämligen

kostnader för provisoriska studieanordningar i Malmö, beräknade till	kronor	126 000
kostnader för preklinisk kurs vid karolinska institutet ..	»	15 000
kostnader för undervisning för tandläkarkandidatexamen vid universitetet i Lund, beräknade till	»	46 000
inredningskostnader i samband med vissa provisoriska studieanordningar vid tandläkarinstitutet i Stockholm, beräknade till	»	34 500
	Summa kronor	221 500

eller i avrundat tal 222 000 kronor.

Kungl. Maj:t torde äga meddela närmare föreskrifter för dispositionen av ifrågavarande förslagsanslag, som icke utan Kungl. Maj:ts medgivande bör få överskridas.

Medel till bekostande av förstärkning av personalen vid tandläkarinstitutet i Stockholm samt till ökade omkostnader m. m. därstädes beräknar jag under anslagen till detta institut i det följande.

Utskottet har i likhet med departementschefen funnit sig böra tillstyrka tandläkarutbildningssakkunnigas förslag beträffande personalförstärkning vid tandläkarinstitutet i Stockholm. Huruvida och i vilken mån denna personalförstärkning bör bestå även efter kalenderåret 1947, torde få framdeles upptagas till prövning.

Utskottet.

För iordningställande av vissa lokalutrymmen för de nya befattningshavarna har departementschefen i enlighet med byggnadsstyrelsens beräkningar ansett ett anslag av 30 000 kronor erforderligt. Utskottet har emellertid under hand erfarit, att byggnadsstyrelsen härvid räknat med fem i stället för sju mindre rum som angivits å de ritningar, som utarbetats av de sakkunniga. Vidare ingå i nämnda belopp icke kostnader för möblering och övrig lös inredning. Kostnaderna för ifrågavarande utrymmens iordningställande kunna på grund av nämnda förhållanden beräknas betinga ett med omkring 10 000 kronor förhöjt belopp. Med hänsyn till vad sålunda blivit upplyst har utskottet icke något att erinra mot att Kungl. Maj:t för tillgodoseende av angivna ändamål må i mån av behov taga i anspråk det för nästa budgetår äskade anslaget till provisoriska anordningar för tandläkarutbildning.

Vad departementschefen föreslagit med avseende å provisoriska studieanordningar i Malmö har utskottet ansett sig böra biträda. Utskottet har nämligen icke funnit vad i motionen II: 518 anförts till stöd för i motionen framställda förslag motivera ett frångående av den ståndpunkt departementschefen intagit till de av motionärerna berörda spörsmålen. Utskottet avstyrker alltså bifall till motionen II: 518.

Utskottet har icke funnit något att invända mot att anslaget för nästa budgetår till provisoriska anordningar för tandläkarutbildning i enlighet

med departementschefens beräkningar uppföres med ett belopp av 222 000 kronor.

Vad departementschefen här i övrigt föreslagit har utskottet ansett sig böra biträda.

IV. Anslag till verksamheten vid tandläkarinstituet i Stockholm budgetåret 1946/47.

Avlöningsanslaget, nu 469 000 kronor, föreslås skola för nästa budgetår uppföras med 624 000 kronor, vilket innebär en anslagshöjning med 155 000 kronor, huvudsakligen föranledd av den vid institutet anordnade eller planerade extra undervisningen.

Omkostnadsanslaget, nu 203 000 kronor, föreslås höjt med 95 000 kronor till 298 000 kronor. Av anslagshöjningen belöper större delen, 55 000 kronor, på anslagsposten till övriga expenser. Höjningen av nämnda anslagspost är delvis av engångsnatur.

Till *nyanskaffning och underhåll av utrustning* föreslås, att ett reservationsanslag av 106 000 kronor anvisas, varav ett belopp av 25 000 kronor avses för vissa engångsanskaffningar.

Anslaget till *anordnande av utbildning för tandtekniker* föreslås höjt med 7 100 kronor till 47 100 kronor.

Utskottet. Utskottet har icke funnit något att erinra mot den verkställda beräkningen av anslag för nästa budgetår till ovannämnda ändamål.

V. Hemställan.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

A. att riksdagen må

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av departementschefen angivna ändringar i personalförteckningen för tandläkarinstitutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47;

2. godkänna följande avlöningsstat för tandläkarinstitutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47:

A v l ö n i n g s s t a t .

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis	kronor	68 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, förslagsvis ..	»	182 900
3. Arvoden och ersättningar vid extra undervisning, förslagsvis	»	123 300
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, förslagsvis	»	209 500
5. Rörligt tillägg, förslagsvis	»	40 300
		<hr/>
Summa kronor		624 000;

3. till *Tandläkarinstitutet*: *Avlöningar* under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 624 000 kronor;

4. till *Tandläkarinstitutet*: *Omkostnader* under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 298 000 kronor;

5. till *Tandläkarinstitutet*: *Nyanskaffning och underhåll av utrustning* under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 106 000 kronor;

6. till *Provisoriska anordningar för tandläkarutbildning* under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 222 000 kronor;

7. till *Anordnande av utbildning för tandtekniker* under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 47 100 kronor;

8. till *Uppförande av ett tandläkarinstitut i Malmö* för budgetåret 1946/47 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor;

9. till *Utrustning av ett tandläkarinstitut i Malmö* under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor;

B. att motionen I: 337 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

C. att motionerna I: 338 och II: 517 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

D. att motionen II: 518 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 18 juni 1946.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Lindström, Karl Andersson, Mannerskantz, Gustaf Karlsson, Petersson, Näsström, Gustav Emil Andersson, Rosenberg* och *Ivar Persson*; samt

från andra kammaren: herrar *Eriksson* i Stockholm, *Svensson* i Grönvik, *Ward, Falla, Bergström, Rubbestad, Andersson* i Malmö, *Mårtensson, Malmborg* i Skövde, *Lindholm, Holmström* och *Petterson* i Degerfors.

Reservation

av herrar *Lindström, Karl Andersson, Gustaf Karlsson* och *Mårtensson*, vilka ansett,

dels att utskottets yttrande under rubriken C. Förslag till nytt tandläkarinstitut (s. 20—22) bort hava följande lydelse:

»Departementschefen har — — — till stånd.

Vad departementschefen — — — tandläkare årligen.

Beträffande förlägningsfrågan — — — till Göteborg.

Utskottet har — — — såsom centraltandpoliklinik.

Av den ståndpunkt utskottet sålunda intagit följer, att utskottet icke funnit sig böra biträda det i motionen I: 337 framställda yrkandet om det första institutets förläggning till Göteborg. Såsom utskottet i det föregående framhållit är det önskvärt, att det tredje institutet inom en snar framtid kommer till stånd. Då ett beslut i förevarande sammanhang om var det tredje institutet borde förläggas skulle underlätta förarbetena till det förut beslutade tredje institutet och förkorta tiden mellan det andra institutets färdigställande och det tredje institutets påbörjande synas starka skäl tala för att dylikt beslut nu fattas. Med erinran om att medicinalstyrelsen i tidigare avgivet yttrande över de sakkunnigas förslag angående utbildning av tandläkare antytt att det vore tänkbart att ett fjärde institut framdeles kunde komma att behövas och att detta då lämpligen borde förläggas till Norrland, vill utskottet förorda att det tredje institutet, såväl på grund av föreliggande goda möjligheter att erhålla tillräckligt antal patienter som att erhålla kompetenta lärare, förläggas till Göteborg och att Kungl. Maj:t måtte vidtaga nödiga åtgärder för att uppförandet av det tredje institutet i Göteborg skall kunna påbörjas så snart det andra institutet i Malmö blir färdigställt. Med vad sålunda anförts torde motionerna I: 338 och II: 517 få anses besvarade.

Beträffande tomtrågan — — — institutet utvidgningsmöjligheter.

I likhet — — — bliva reglerade.

I det — — — 4 000 000 kronor.

Departementschefen har — — — sålunda föreslagit.

Tandläkarutbildningssakkunniga ha — — — budgetåret 1947/48.

Vad departementschefen — — — utskottets sida»;

dels ock att utskottets hemställen bort hava följande lydelse:

»Under åberopande — — — hemställer utskottet,

- A. att riksdagen — — — 1 500 000 kronor;
- B. att motionen — — — åtgärd föranleda;
- C. att motionerna I: 338 och II: 517 må anses besvarade med vad utskottet i det föregående anförts;
- D. att motionen — — — åtgärd föranleda.»